

بررسی مقایسه ای دغدغه های فکری دانشجویان

علی پاکیزه^۱

مقدمه

بی تردید نوجوانی و جوانی از مهم ترین و تأثیرگذارترین دوران زندگی آدمی است، مخصوصاً که اگر این دوران طلایی در دانشگاه سپری گردد. اواخر نوجوانی و اوایل جوانی یک دانشجو که دوران شور و پرسشگری و کنجکاوی و کمال جویی است با محیطی به نام دانشگاه پیوند خورده است و این محیط دانشگاه است که باید شرایط لازم را برای استفاده حداکثری دانشجو از این دوران در جهت رشد و شکوفایی استعدادهای علمی و انسانی اش فراهم سازد. اما گاهی اوقات دانشجویان در دوران تحصیل با مشکلاتی دست به گریبان و با دغدغه هایی مواجه می شوند که توجه و تمرکز بر این دغدغه های ناخواسته و عمدتاً اجتناب پذیر، موجب عدم تمرکز آنها بر وظیفه اصلی خود یعنی تحصیل و تحقیق می شود. مشکلات و دغدغه هایی که می توانند ریشه در شرایط خاص سنی دانشجویان داشته، ناشی از کمبودها و مشکلات دانشگاه ها بوده، و البته در بیشتر موارد مربوط به عوامل خارج دانشگاهی تأثیر گذار مثل شرایط خاص اجتماعی و اقتصادی کشور باشد. پر واضح است که مطالعه و شناخت دغدغه های فکری دانشجویان تا چه حد می تواند به رفع مشکلات فکری دانشجویی و در سطح کلان به هدایت نیروهای سازنده کشور کمک کند. بنابر این، تلاش برای شناسایی و کاهش دغدغه های فکری دانشجویان به منظور استفاده حداکثری از انرژی و پویایی فکری نسل نوپدید، از جمله وظایف اصلی دولت مردان، فعالان اجتماعی، و صاحب نظران می باشد. در این تحقیق تلاش گردید تا به عنوان قدمی هر چند کوچک، مشکلات و دغدغه های فکری دانشجویان به شکلی علمی شناسایی و اولویت بندی شده، و همچنین و رابطه عواملی همچون جنسیت، دانشگاه محل تحصیل، و عملکرد تحصیلی دانشجو با اینگونه دغدغه ها بررسی گردد.

یک بررسی کلی در خصوص مطالعات انتشار یافته در رابطه با دانشجویان نشان داد که تحقیق مستقلی در خصوص دغدغه های فکری دانشجویان در ایران صورت نپذیرفته و تنها در چند طرح تحقیقی و پایان نامه ی دانشجویی، بعضی از مسائل و مشکلات دانشجویان از جمله مشکلات خوابگاهی (حریری مرنده، ۱۳۸۱)، و عوامل مرتبط با موفقیت یا شکست تحصیلی دانشجویان (ملایری و همکاران، ۱۳۸۰) مورد بررسی قرار گرفته است. به عنوان نمونه مجتهدی (۱۳۷۲) در یک تحقیق، میزان علاقه ی دانشجویان به رشته ی تحصیلی خود و همچنین رابطه ی بین علاقه به رشته و عملکرد تحصیلی را مورد بررسی قرار داد. یافته های وی نشان داد که در حالی که رابطه ی معناداری بین علاقه به رشته و موفقیت تحصیلی وجود دارد، درصد بالایی از پذیرفته شدگان دانشگاه ها به دلیل اینکه رشته تحصیلی شان جزو انتخاب های اولیه آنها نیست، علاقه ی چندانی به رشته ی تحصیلی خود ندارند. همچنین در یک جستجوی کلی در سایت های اینترنتی مرتبط با دانشجویان بیش از دویست و پنجاه اظهار نظر ثبت شده توسط دانشجویان، در خصوص دغدغه های فکری آنها، شناسایی گردید. تحلیل یافته ها نشان داد که عمده ترین نگرانی ها و دل مشغولی های دانشجویان عبارتند از: آینده ی مبهم شغلی، مشکلات مالی دوران دانشجویی، مسائل و مشکلات مربوط به اسکان و تغذیه در دانشگاه، ازدواج، عملکرد تحصیلی، بی انگیزگی برای ادامه تحصیل و عدم علاقه به رشته. تحقیقات صورت پذیرفته در سایر کشورها نیز بیانگر این است که دانشجویان دیگر کشورها (مخصوصاً آمریکا و کشورهای اروپایی) نیز از یک سری دغدغه های فکری به عنوان عوامل تأثیرگذار منفی بر عملکرد تحصیلی خود نام می برند. هر چند ماهیت بعضی از این دغدغه ای فکری همچون دوری از خانواده، مسئولیت های تحصیلی، و نگرانی در خصوص آینده شغلی بین دانشجویان ایرانی و غیر ایرانی مشترک است (پورتر، ۲۰۰۲)، اما مقایسه ی یافته های تحقیقات صورت پذیرفته در ایران با نتایج تحقیقات خارجی بیانگر این است که در بعضی از موارد نیز دغدغه های دانشجویان خارجی با دغدغه های گزارش شده توسط دانشجویان ایرانی کاملاً متفاوت است (فردر-باکر، ۲۰۰۰؛ لین و زاپ، ۱۹۸۴؛ واربان و همکاران، ۲۰۰۷).

۱. استادیار دانشگاه خلیج فارس (بوشهر)

روش

در این تحقیق به منظور شناسایی انواع دغدغه های فکری دانشجویان و مقایسه آن در دانشجویان دانشگاه های مختلف، ابتدا با استفاده از مطالعه منابع پیشین، جستجو در سایت های مرتبط با دانشجویان و جوانان، و مشورت با صاحب نظران، لیستی از دغدغه های فکری احتمالی دانشجویان تهیه گردید. سپس یک جمع چهل و شش نفری از دانشجویان رشته های مختلف دعوت و از آنها خواسته شد با هم فکری همدیگر نسبت به تکمیل یا اصلاح لیست مورد نظر اقدام نمایند. سرانجام یک پرسشنامه ۳۰ سؤالی شامل ۳۰ عنوان دغدغه فکری احتمالی دانشجویان با هفت گزینه برای هر مورد، که میزان دغدغه فکری را از هیچ تا خیلی زیاد مشخص می نمود، تهیه و بر روی یک نمونه ۱۸۱۹ نفری از دانشجویان دانشگاه های شهر بوشهر شامل خلیج فارس، علوم پزشکی، پیام نور، و آزاد اسلامی اجرا گردید.

یافته ها

یافته های مربوط به کل دانشجویان نشان داد که مهم ترین دغدغه های فکری دانشجویان داشتن شغل مناسب پس از فارغ التحصیلی (با میانگین نگرانی ۴/۸۹ از ۶) می باشد. نگرانی در خصوص شیوه ی ارزشیابی اساتید (با میانگین نگرانی ۴/۳۶ از ۶) و وضعیت اقتصادی کشور (با میانگین نگرانی ۴/۱۲ از ۶) در اولویت های دوم و سوم از دغدغه های فکری دانشجویان قرار داشتند. اهمیت و ارزش رشته ی تحصیلی، ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر، ازدواج، و تهیه ی مسکن پس از فارغ التحصیلی به ترتیب در اولویت های بعدی دغدغه های فکری دانشجویان قرار داشتند.

مقایسه ی دانشجویان دانشگاه های مختلف با استفاده از تحلیل واریانس یک طرفه نشان داد که دانشجویان دانشگاه های پیام نور و آزاد اسلامی در رابطه با مواردی همچون ارزش و اهمیت رشته ی تحصیلی و اعتبار علمی دانشگاه محل تحصیلشان، نگرانی بیشتری نسبت به دانشجویان دانشگاه های خلیج فارس و علوم پزشکی دارند؛ دغدغه ی فکری دانشجویان دانشگاه خلیج فارس در رابطه با وضعیت مالی خود و نیز وضعیت سیاسی کشور، بیشتر از دغدغه ی فکری دانشجویان سایر دانشگاه ها می باشد؛ دانشجویان دانشگاه خلیج فارس و علوم پزشکی در رابطه با دوری از خانواده و شرایط زندگی خانوادگی نگرانی بیشتری نسبت به دانشجویان سایر دانشگاه ها دارند؛ دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی در مقایسه با دانشجویان سایر دانشگاه ها نگرانی بیشتری را نسبت به سلامت جسمانی و تیپ ظاهری خود نشان دادند؛ در رابطه با رقابت با همکلاسی ها نیز نگرانی بیشتری در دانشجویان دانشگاه های خلیج فارس و علوم پزشکی، در مقایسه با دانشجویان سایر دانشگاه ها مشاهده گردید.

یافته های مربوط به مقایسه دغدغه های فکری دانشجویان دختر و پسر با استفاده از آزمون t برای گروه های مستقل نیز نشان داد که دانشجویان دختر در مقایسه با دانشجویان پسر، در رابطه با مواردی همچون وضعیت تحصیلی فعلی، ادامه تحصیل در مقطع بالاتر، سلامت جسمانی، تیپ ظاهری، داشتن شغل مناسب پس از فارغ التحصیلی، و شیوه ی رفتار و برخورد اساتید، به طور معنا داری نگرانی بیشتری دارند، در حالیکه دغدغه فکری آنها در خصوص مواردی همچون حفظ روابط صمیمانه با دوستان، ثبات رفتاری و هیجانی، وضعیت اقتصادی کشور، و نیز وضعیت سیاسی کشور، بطور معنا داری کمتر از دغدغه های فکری دانشجویان پسر می باشد.

یافته های مربوط به رابطه ی بین عملکرد تحصیلی دانشجویان و دغدغه های فکری گوناگون آنها نیز بر اساس محاسبه ضریب همبستگی بین معدل کل دانشجویان و درجه ی نگرانی آنها در سی فاکتور ارائه شده محاسبه گردید. یافته ها بیانگر رابطه منفی معنا دار بین عملکرد تحصیلی دانشجویان و دغدغه ی فکری آنها نسبت به وضعیت تحصیلی فعلی شان، وضعیت سیاسی کشور، و ناهنجاری های اجتماعی می باشد. یافته ها همچنین رابطه مثبت معنا داری را بین عملکرد تحصیلی فرد و دغدغه ی فکری او نسبت به رقابت با همکلاسی ها و نیز شرایط خوابگاهی نشان داد. یافته های مربوط به رابطه بین عملکرد تحصیلی دانشجویان و نگرانی آنها نسبت به وضعیت ظاهریشان (تیپ و ظاهر جسمانی) نیز بیانگر منحنی شکل بودن همبستگی بین این دو متغیر بود. به عبارت دیگر یافته ها نشان داد که دانشجویان با عملکرد تحصیلی متوسط در مقایسه با دانشجویان دارای عملکرد تحصیلی بالا و پایین، نگرانی بیشتری نسبت به وضعیت ظاهری خود دارند. یافته های مربوط به رابطه ی بین عملکرد تحصیلی دانشجویان پسر و نگرانی آنها نسبت به خدمت سربازی نیز وضعیتی شبیه به رابطه بین عملکرد تحصیلی و وضعیت ظاهری بود.

یافته های این تحقیق ضمن شناسایی و اولویت بندی دغدغه های فکری دانشجویان، نشان داد مهم ترین و جدی ترین نگرانی دانشجویان، آینده ی شغلی مبهم آنها می باشد. این یافته می تواند توجیه کننده ی واقعیت تلخ انگیزه ی پایین دانشجویان برای درس خواندن و نیز بی انگیزه بودن دانش آموزان پسر برای ورود به دانشگاه باشد. بر عهده ی دولتمردان می باشد که برای رفع دغدغه های دانشجویان مخصوصا مهم ترین دغدغه ی آنها تدبیری بیاندیشند تا با افزایش انگیزه تحصیلی دانشجویان، این قشر تأثیر گذار در جامعه بتوانند نقش اصلی خود را در سازندگی کشور ایفا نمایند. سایر یافته های این تحقیق که مربوط به رابطه ی بین متغیرهایی همچون دانشگاه محل تحصیل، وضعیت تحصیلی، و جنسیت، با انواع خاص از دغدغه های فکری نیز می باشد مورد بررسی بیشتری قرار گرفته و اقدامات ویژه ای توسط مراجع ذیربط برای رفع هر کدام طراحی و اجرا گردد.

منابع

حریری مرند، روشنگ (۱۳۸۱). خانه دانشجو. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه یزد.
مجتهدی، زهرا (۱۳۷۲). رابطه بین نظام فعلی گزینش دانشجو و میزان موفقیت آنها در دوره کارشناسی. تهران. موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی.
ملایری، علیرضا؛ کلورنیا، عبدالحسین؛ الهام پور، حسین؛ و جهانمردی، عبدالرضا (۱۳۸۰). بررسی رابطه بین عملکرد تحصیلی دانشجویان با نمره ارزشیابی دانشجو از استاد. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علوم پزشکی اهواز.

Warbah, L; Sathiyaseelan, M; VijayaKumar, C; Vasantharaj, B; Russell. S; and Jacob. K. (2007). Psychological distress, personality, and adjustment among nursing students. Nurse Education Today, 27, pp. 597-601.

Ozgun Erdur-Baker, Christopher L. Aberson, J, and Matthew. R. (2006). Nature and Severity of College Students' Psychological Concerns: A Comparison of Clinical and Nonclinical National Samples. Professional Psychology: Research and Practice, 37, pp. 317-323.

Porter, N. (2002). Too stressed to study? Study reveals student worries. PR, Newswire Europe Ltd. <http://www.unite-group.co.uk>.